

USMENE LIRSKE PJESME U ETNOLOŠKOM KONTEKSTU U VRLIČKOM KRAJU

Duvnjak, Antea

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:339065>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**USMENE LIRSKE PJESME U ETNOLOŠKOM KONTEKSTU
U VRLIČKOM KRAJU**

ANTEA DUVNJAK

SPLIT, 2023.

Odsjek za Hrvatski jezik i književnost

Hrvatski jezik i književnost

Hrvatska usmena književnost

**USMENE LIRSKE PJESME U ETNOLOŠKOM KONTEKSTU U
VRLIČKOM KRAJU**

**Studentica:
Antea Duvnjak**

**Mentor:
prof. dr. sc. Marko Dragić**

Split, 2023. godine

Sadržaj

1. Uvod.....	3
2. Crkveno-pučka baština.....	3
2.1. Advent.....	3
2.1.1. Sveti Nikola.....	4
2.1.2. Sveta Barbara.....	4
2.1.3. Bezgrješno Začecé Blažene Djevice Marije.....	5
2.1.4. Sveta Lucija.....	5
2.2. Badnjak.....	6
2.3. Božić.....	6
2.4. Sveti Stjepan Prvomučnik.....	7
2.5. Sveti Ivan evanđelist.....	8
2.6. Nevina dječica.....	8
2.7. Silvestrovo.....	9
2.8. Sveta Tri kralja.....	9
2.9. Maškare.....	10
2.10. Cvjetnica.....	11
2.11. Sveto trodnevlje.....	11
2.11.1. Veliki četvrtak.....	12
2.11.2. Veliki Petak.....	12
2.11.3. Velika subota.....	13
2.12. Uskrs.....	13
2.13. Sveti Juraj.....	15
2.14. Gospe od Ružarja.....	16
3. Usmene lirske pjesme.....	16
3.1. Svjetovne usmene lirske pjesme.....	16
3.1.1. Ojkavica.....	17
3.2. Vjerska usmena lirika.....	18
3.2.1. Molitve.....	18
3.2.2. Prenje.....	25
4. Običaj prošnje djevojke (davanje prstena – jabuke).....	26
5. Vrlička narodna nošnja.....	27
5.1. Muška narodna nošnja.....	27
5.2. Ženska narodna nošnja.....	28
7. Zaključak.....	29
Rječnik.....	30
Izvori.....	32

Vlastiti terenski zapisi.....	32
Popis kazivača.....	32
Literatura.....	32
Sažetak	35
Abstract.....	35

1. Uvod

Svaki narod, pleme ili zajednica posjeduje nešto zaista vrijedno, ali u većini slučajeva, nedovoljno istraženo. Naime, dovoljno se pažnje ne pridaje običajima, starim pjesmama, pričama iz života, legendama. Ponekad se trebamo osvrnuti na prošlost, na naše bake, prabake, djedove i pradjedove, i zapitati se kako su oni živjeli, i to bez tehnologije koju mi danas posjedujemo. Mi smo danas zarobljeni u svijetu tehnologije, koja, iako nam je olakšala život, zapravo postala nešto bez čega ne možemo, nešto o čemu smo ovisni.

Najbolji način da vidimo kakav je bio život naših predaka jesu njihove priče, koje su nastajale upravo da bi generacije iza njih mogle bar približno sebi predočiti vrijeme i okolnosti njihova života. Gledajući njih, shvaćamo da su živjeli teškim, ali lijepim životima. Nisu bili pod stresom, kao mnogi ljudi danas, veselili su se jer su imali jedni druge, te na koncu ostavili iza sebe djela koja odjekuju i danas. Kako ne bi zaboravili svu tradiciju i običaje iz života naših predaka, imamo najstariju i najdugotrajniju književnost.

Upravo se usmena književnost javlja već u 18. stoljeću kako bi zapisala i istražila usmene predaje. Ovaj rad nas ne uči da moramo živjeti životom kakvim su naši preci živjeli, već da cijenimo i poštujemo svoju prošlost, koja u sebi čuva pravo malo blago. Sami cilj ovog rada je prikazati dio prošlosti, dio našeg nacionalnog blaga, a ja ću se usredotočiti na Dalmatinsku zagoru, odnosno na Vrliku i okolicu.

2. Crkveno-pučka baština

2.1. Advent

Još od četvrtog stoljeća četiri nedjelje prije Božića slavimo advent, a te četiri nedjelje „simboliziraju četiri tisućljeća od stvaranja svijeta do dolaska Isusa Krista“¹. U tom se razdoblju za Božić pripremamo molitvom i postom pa najčešće nema nikakvih slavlja, ali se zato posebno slave blagdani sv. Nikole, sv. Barbare, Bezgrješnoga začeca Blažene Djevice Marije, sv. Lucije i sv. Tome. Za neke od tih blagdana vežu se posebni običaji.

¹Dragić, Marko, *Advent u liturgiji i narodnoj kulturi Hrvata*, Crkva u svijetu, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, 43 (3), Split, 2008., str. 415.

2.1.1. Sveti Nikola

Tako je za sv. Nikolu, kojeg slavimo šestog prosinca, najpoznatiji običaj darivanja djece. Taj običaj temelji se na legendi da je sv. Nikola darivao tri kćeri nekog plemića jer im on sam nije mogao osigurati miraz. Osim male djece, on je zaštitnik putnika, a u primorskim krajevima pomoraca posebno i ondje ga zovu sv. Mikola, sv. Mikula ili sv. Miko.²

2.1.2. Sveta Barbara

Blagdan sv. Barbare slavimo četvrtog prosinca. Za nju se ne zna sa sigurnošću je li rođena u Maloj Aziji ili u Egiptu, ali je rođena u trećem stoljeću. Njen otac, Dioskor, bio je bogati trgovac purpustom, a zatočio ju je u golemi toranj jer se bojavao da će se vjenčati i otići od njega. Zatvorio ju je u kulu sa dva prozora u kojoj je ona otkrila kršćanstvo, a nakon posjeta vjerskog učitelja, koji je do nje došao prurušen u liječnika, na kuli je dala probiti i treći prozor. I sama je pokušala objasniti ocu „da duša prima svjetlo kroz tri prozora: Oca, Sina i Duha Svetoga.“³ Iako je otac predao vlastima na mučenje, kasnije su mu je predali, a on joj je dao odrubiti glavu. „Zbog toga je sv. Barbara zaštitnica vojnika, topništva, ljevača topova i vatrogasaca, a zaziva se u pogibelji od nesretnoga slučaja i iznenadne smrti.“⁴

Različiti običaji se vežu za blagdan Sv. Barbare. Tako, na primjer, u Slavoniji postoji običaj *Poležaj*⁵, a tako nazivaju osobu koja prva uđe u kuću. Ona, zatim, mora sjediti pored ognjišta, ako je to muškarac, on treba žito iz rešeta dati kokošima i „to bio znak da će te godine biti više pijetlova nego kokoši“⁶, no ako je žena, morala je „presti, kako bi te godine bilo više lana“⁷, a nakon toga je morala hraniti kokoši da bi bolje nesle jaja. Nakon svih obreda domaćini bi ih častili jelom i pićem.

U Vrličkom se kraju i široj cetinskoj krajini za blagdan sv. Barbare sije pšenica u posudu u koju se za Badnjak i Božić stavlja svijeća, a ponekad se dodatno ukrašava bademima ili orasima.

„U hrvatskoj antroponimiji Bara i Barica hipokoristici su od imena Barbara. Inačice imena su: Barbika, Barba, Bara, Barica... Francuzi imaju Barbe, Babette, Betty; Nijemci

²Isto, str. 420.

³Isto, str. 418.

⁴Isto.

⁵ U hrvatskoj tradicijskoj kulturi poznati su nazivi: *položnik, polaznik, položajnik, poležaj*. O tome više: Marko Dragić, Srećnosni gost u hrvatskoj kulturnoj baštini i europskom kontekstu *Ethnologica Dalmatica* 26 (1). Etnografski muzej Split, 2019. 97-121.

⁶Dragić, Marko, *Advent u liturgiji i narodnoj kulturi Hrvata*, Crkva u svijetu, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, 43 (3), Split, 2008., str. 418.

⁷Isto.

Barbara, Barbe, Bärbel; Švedani vele Barbro; Česi Barbora, Barča, Barka, a Rusi Varvara, Varja. Od 30-ih do 60-ih godina 20. stoljeća Barbara je bilo jedno od najpopularnijih imena u Americi.“⁸

2.1.3. Bezgrješno Začće Blažene Djevice Marije

U čast blažene Djevice Marije u vrijeme adventa slave se rane jutarnje mise, zornice, a osmog prosinca blagdan Bezgrješnoga začća Blažene Djevice Marije. Tradicionalno se taj blagdan zove Neoskrvnjeno začće, a neki od običaja sijanje pšenice u koju se za Božić stavlja svijeca i nošenje maslina na poklon Gospi.⁹

Pri 16. ukazanju sv. Bernardici, Blažena Djevica Marija rekla je: „Ja sam Bezgrješno Začće“.¹⁰

2.1.4. Sveta Lucija

„Sveta Lucija rođena je 284. u Sirakuzi na Siciliji u imućnoj obitelji. Prema predaji, dok je još bila djevojčica, otac ju je obećao nekom bogatom mladiću za ženu. Otac je ubrzo umro, a majka Eutihija teško se razboljela. Velik dio imetka uzaludno su potrošile na liječnike. Tada su Lucija i njezina majka krenule na grob svete Agate u Kataniju. Na grobu se Luciji ukazala sveta Agata i rekla joj: „Zašto tražiš moj zagovor za ozdravljenje svoje majke, kad i sama možeš isprositi zdravlje za svoju majku. Vjera joj je tvoja pomogla. Već je ozdravila, zato što si ti svojom čistoćom u svom srcu pripremila dragi stan za Gospodina. Kao što je Krist po meni proslavio Kataniju, tako će po tebi proslaviti Sirakuzu.“¹¹

Uz svetu Luciju vezuju se ophodi namijenjeni djeci te se dobra djeca simbolično nagrađuju, a zločesta kažnjavaju. U Dalmaciji je vjerovanje da sv. Lucija daje darove siromašnoj djeci, a sv. Nikola bogatoj djeci.

⁸ Dragić, Helena. Osobna imena motivirana imenima ranokršćanskih mučenica. *Croatica et Slavica Iadertina*, 13 (2), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilište u Zadru, Zadar, 2017., 238.-239.

⁹ Dragić, Marko. *Advent u liturgiji i narodnoj kulturi Hrvata*, Crkva u svijetu, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, 43 (3), Split, 2008., str. 421.

¹⁰ Marko Dragić, *Sveta Bernardica u hrvatskoj usmenoj lirici*, Suvremena pitanja, 14, časopis za prosvjetu i kulturu, Matica hrvatska Mostar & Fakultet prirodoslovno-matematičkih i odgojnih znanosti, Mostar, 2012., str. 85-99.

¹¹ Dragić, Marko. *Sveta Lucija u katoličkoj sakralnoj i svjetovnoj baštini Hrvata*, Hercegovina, godišnjak za kulturno i povijesno nasljeđe, br. 24, Mostar, 2010., str. 130.-131.

2.2. Badnjak

Badnjak je dan kojega po tradiciji, običajima i obredima možemo podijeliti na Badnje jutro, dan i noć. To jutro i dan posvećeni su najviše djeci, njihovim čestitarskim ophodima, a osim toga i pripremi hrane i svijeće za Božić, ukrašavanju i posveti domova i cijelih imanja obitelji.¹² Nakon toga, badnja je noć namijenjena za unošenje badnjaka, molitvu, večeru i pripremu za polnoćku.¹³ U nekim krajevima Hrvatske djeca na badnje jutro imaju posebne običaje naviještanja Isusovog rođenja, kvočke ili kvocanje. Međusobno se tada djeca natječu tko će se prvi probuditi i krenuti u čestitanje jer „prva kvočka“ dobiva najbolje poklone koji su najčešće domaće voće, slastice ili nešto novca.¹⁴

Kada je riječ o pripremi hrane, na sam Badnji dan je najbitnije postiti pa se spremaju riba i razna peciva i kruhovi. U Vrličkom kraju domaćeice tradicionalno peku uštipke i domaću pogaču koja se od običnog kruha razlikuje samo po obliku u kojem se peče i ukrasima s gornje strane koje domaćeice naprave vilicom ili čašom.

Za badnju noć najznačajniji je običaj unošenje drva badnjaka u kuću. Tradicionalno su u Hrvatskoj dvije vrste badnjaka, „grana hrasta (najčešće cera) kojoj nije lišće otpalo“¹⁵ ili „panj ili truplo stabla dugo od jedan do dva metra“.¹⁶ Iako je u Dalmaciji i Istri badnjak češće grana masline ili česmene, u Vrličkom je kraju najčešće hrastov panj. Njega unosi najstariji muški član obitelji i govori: *Faljen Isus! Na dobro van došla Badnja večer!*, a obitelj ga pozdravlja: *Vazda Isus! I s tobom zajedno!*. Nakon toga, najstarija ženska osoba prije večere i molitve, blagoslivlja cijelu kuću i ukućane, a nerijetko i okućnicu, stoku i štale. Poslije večere obitelj zajedno ukrašava jelku i jasllice, te se pripremaju za odlazak na polnoćku.

2.3. Božić

Vrhunac je adventa Božić kojeg obilježavamo 25. prosinca kada slavimo rođenje Isusa Krista. S obzirom na to da je Božiću prethodio Badnjak, koji je završio polnoćkom, običaji se

¹²Dragić, Marko. *Badnje jutro i dan u hrvatskoj tradicijskoj kulturi*, Croatica et Slavica Iadertina, 10 (2), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2014., str. 399.

¹³Dragić, Marko. *Badnja noć u folkloristici Hrvata*, Croatica et Slavica Iadertina 6. Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2010., str. 229.

¹⁴Dragić, Marko. *Badnje jutro i dan u hrvatskoj tradicijskoj kulturi*, Croatica et Slavica Iadertina, 10 (2), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2014., str. 400.

¹⁵Dragić, Marko. *Badnja noć u folkloristici Hrvata*, Croatica et Slavica Iadertina 6. Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2010., str. 230.

¹⁶Isto.

nastavljaju u krugu obitelji. Dan započinje svetom misom nakon koje slijedi priprema tradicionalnih jela za svečani božićni ručak. U Vrličkom su kraju to najčešće božićno pečenje i domaći kolači praćeni domaćim vinom i prošekom. Neposredno prije ručka, najstariji muški član obitelji pali božićnu svijeću koja se nalazi u posudi sa pšenicom, a gasi ju nakon ručka domaćom pogačom umočenom u crno vino. Nakon tradicionalnih slastica okuplja se i šira obitelj kako bi jedni drugima čestitali i darivali se. Osim svetog Nikole u predbožićnom razdoblju, za Božić djecu daruju Mali Isus, Djed Mraz ili Djed Božićnjak.¹⁷ Kako u Vrličkom kraju izgleda Božić i blagdani oko njega ispričat će nam kazivačica Ana Režić¹⁸:

Na Badnju se veče palio badnjak i stavljala se slama u kući i za toga se kuća nije čistila tri dana. Bor se kitio orasima koje bi dica skidala s bora i ila. Išlo bi se u crkvu, a na Mavicama je bila zornica na Božić ujutro. Kad misa završi se čestitalo i došlo bi se kući i nešto bi se pojilo i onda bi svi išli na garišta. To se išlo baš na Božić, na Stipandan i na Ivandan, toj bilo naroda na garištima više nega u Vrlici kad bi bila nedilja il vako. Momaka, cura, ljudi, dice. Plesali bi kolo, pivali bi, kuvalo se. Donili bi vidro na Garišta na Božić poslin ručka i svak po litru vina. A onda igranje i pivanje, to bi gorilo zemlja i nebo i sve do mraka. Tamo bi se igralo vuje. Bio bi „Vujo“ koji je zameća šalu, pa bi se onda svit povata za robu jedan za drugim. Pa se rastavi, pa se opet sastavi, i tako. To je bilo sve poleti tamo, poleti vamo. Sva tri dana bi to bilo puno od naroda, bila kiša bilo snig, nema veze. Po dva tri kola naroda, od cura, od momaka, od ljudi, a bilo je i vojnika koji su služili vojski. Onaj ko nebi tio igrat vuje, letilo bi se za njim sa šibom da ga se otira. A kad se igrala vuja uvatili bi se u kolo i pivale bi se pisme.

2.4. Sveti Stjepan Prvomučenic

Dan nakon Božića slavimo blagdan svetog Stjepana Prvomučenika čije je mučeništvo „prvo mučeništvo kojim je posvjedočena vjera u Isusa Krista“.¹⁹ Rođen je u prvom stoljeću u Jeruzalemu, a oko 36. godine je lažno optužen da je govorio protiv Mojsija zbog čega je i kamenovan. I dok su ga kamenovali tražio je oprost za njih, kako piše i Dragić (2020.): „Dok

¹⁷Vojinović Traživuk, Branka, Jedan etnološki pogled na Božić, *Ethnologica Dalmatica* 26, Split, 2019, str. 5.

¹⁸Kazivačica Ana Režić (rođ. Zečević) rođena je 20. svibnja 1937. na Mavicama, selu u blizini Vrlike.

¹⁹Dragić, Marko. *Sveti Stjepan prvomučenik u hrvatskoj kulturnoj baštini*, *Ethnologica Dalmatica* 27 (1). Etnografski muzej Split, 2020., str. 38.

su ga kamenovali, Stjepan je zazivao: „Gospodine Isuse, primi duh moj!” Onda se baci na koljena i povika iza glasa: „Gospodine, ne uzmi im ovo za grijeh!” Kada to reče, usnu.“²⁰

Njegov blagdan u narodu se nazivaju Stjepanovo, Stipanovo, Stipandan, Stipandan Božićni, Štefanje i slično, a zaštitnik je krojača, klesara, zidara, bačvara, konja, timaritelja, kočijaša i drugih.²¹ Razni su običaji vezani za ovaj blagdan, a najviše u Grohotama na Šolti gdje je sveti Stjepan zaštitnik i gdje se nalazila bratovština s njegovim imenom. Iako bratovština više ne postoji, na dan svetog Stjepana održava se sveta misa i procesija kroz cijelo mjesto. U Slavoniji se na posvetu donose voda i vino s kojima se kasnije škrope dvorišta i vinogradi, a i u Kaštelima su se prije na posvetu donosile masline i ulje. Od tog dana počinje i blagoslov kuća, kada bi svećenika osim obitelji u kući na stolu trebali dočekati križ, svijeća i sveta voda.

2.5. Sveti Ivan evanđelist

Drugi dan nakon Božića blagdan je svetog Ivana evanđelista. Njegova je posebnost u tome što je zbog svoje vatrene naravi prozvan „sinom groma“ zajedno sa svojim bratom Jakovom.²² Sveti Ivan svjedočio je vjeru svojim životom, osnivajući kršćanske zajednice, putujući i propovijedajući. Napisao je Knjigu Otkrivenja, mučen je vrelin uljem, a za života je napisao još i tri poslanice te bio proganjan do duboke starosti.²³

2.6. Nevina dječica

Toga dana prisjećamo se kada je Herod Askalonit zapovjedio da se pobiju sva djeca od dvije godine do jednoga dana života.

Na spomendan Svete nevine dječice djeca su obilazila kuće i pozdravljala ukućane riječima: 'Na zdravlje vam došla nevina dica', a domaćice su ih darivale kolačima, jabukama, orasima, lješnjacima.“ Majke, bake ili neka starija žena iz susjedstva na taj dan bi išibale svoju dječicu kako bi se prisjećala onoga dana kada je Herod poubijao svu djecu misleći da će među njima ubiti i Isusa.

²⁰Isto, str. 43.

²¹Isto, str. 45.

²²<https://www.vjeraidjela.com/sveti-ivan-apostol-i-evanđelist/> (21/8/2021.).

²³ Isto.

Treći dan od Božića spomendan je *Nevina dječica*. Spomendan Svete nevine dječice karakteriziraju svete mise, blagoslovi djece, simbolično šibanje i darivanje djece, dječji ophodi, šibari, običaji, vjerovanja, narodna veselja, koledanje.²⁴

2.7. Silvestrovo

Šesti dan po Božiću slavi se Silvestrovo, dan smrti svetog Silvestra I. To je posljednji dan u godini kada se tradicionalno opraštamo od stare i dočekujemo novu godinu. Na taj se dan slave mise zahvalnice za proteklu i upućuju prošnje za nadolazeću godinu. Osim molitava, svako je područje imalo karakteristične pjesme koje su ga opisivale. Jedan od primjera pripada Hvaru, otoku bure i skromnosti:

„Bura nas mlati na vašiman vrati,

dajte nam, dajte nam, šta ćete nam dati?

Oli dinar, oli polovicu

to je namin dosta u dvojicu.“²⁵

Sveti je Silvestar bio milosrdan, omiljen među kršćanima, „svet u poslu, dobar savjetnik, strpljiv i darežljiv i čvrsto utemeljen u vjeri“.²⁶ Pomagao je djeci i udovicama, a svoju je vjeru svjedočio posteći dva puta tjedno.

2.8. Sveta Tri kralja

Božićno vrijeme završava blagdanom Sveta Tri kralja koji se obilježava sedmoga siječnja. Ovaj blagdan sa sobom donosi posljednje paljenje božićne svijeće, skidanje ukrasa sa božićnog drvca i iznošenje istog iz kuće. Specifičnost ovoga blagdana je blagoslov vode, a u nekim mjestima i soli. Prema evanđelju, trojica su mudraca pod imenima Gašpar, Melkior i

²⁴Usp. Marko Dragić, Sveta nevinna dječica u hagiografiji i hrvatskoj kulturnoj antropologiji. *Ethnologica Dalmatica* 28. Split, 2021., 51-73.

²⁵Dragić, Marko. *Silvestrovo u hrvatskoj tradicijskoj kulturi*, Crkva u svijetu, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, 50 (2), Split, 2015, str. 316.

²⁶Isto, str. 305.

Baltazar pratili zvijezdu koja ih je vodila do betlehemske štalice kako bi se poklonili novorođenomu Kralju.

„Kad su kraljevi krenuli prema Betlehemu, ponovno im se pojavila zvijezda, koja je nestala kada se pojavio Herod. Zvijezda je išla pred njima i zaustavila se nad mjestom gdje se rodilo Dijete. Ušli su u kuću i vidjeli Dijete s majkom Marijom. Pali su na koljena i poklonili se Djetetu, te ga darovali tamjanom, zlatom i smirnom.“²⁷

2.9. Maškare

Od Sveta Tri kralja do Čiste srijede obilježava se razdoblje poklada. Čista je srijeda dan s kojim počinje korizma, vrijeme priprave za Uskrs kada vjernici poste. Posljednja tri dana poklada karakteristična su po obilnoj hrani i uživanju svega onoga čega će se vjernici odreći u korizmi. Pokladni utorak posljednji je dan poklada koji se tradicionalno obilježava maskiranjem u određene stvarne ili izmišljene likove. Time narod obično hvali, ističe ili ismijava nešto značajno u društvu pa su tim činom na meti političari, javne osobe ili metafore koje ih predstavljaju. Karneval je svečana povorka u kojoj svi maskirani prolaze glavnom ulicom ili središnjim trgom grada. Svaki karneval ima svoga princa čiji „život“ završava tragičnom smrću (paljenjem ili utapanjem).

„Princ Karnevala u Dalmaciji je krnjo, u Istri i Primorju pust, u Zagrebu fašnik. Uz njega su određene osobe: tužitelj, branitelj, sudac, krvnik s odgovarajućim maskama. Na određenom mjestu izvodi se prikaz suđenja krnji koji je za sve kriv, te ga na koncu spaljuju ili svečano utope. Pokatkad tu dramu prate i narikače koje žale za krnjom. To folklorno kazalište simbolizira pobjedu proljeća nad zimom koja je obilovala mnogobrojnim nedaćama otjelovljenim u krnji.“²⁸

Božo Žeravica²⁹, jedan od starijih stanovnika Vrlike koji još uvijek pamti običaje i događaje, kaže kako se sam sjeća maškara pa donosi priču prema vlastitom iskustvu:

Prije korizme po selima vrličkog kraja bile su organizirane maškare koje bi se priobukle u staru narodnu nošnju. oni koji glume babu i dida bi se namačkarali u šta

²⁷Dragić, Marko. *Sveta tri kralja u hrvatskoj tradiciji*, Crkva u svijetu 42 (1). Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2007., str. 97.

²⁸Dragić, Marko. *Velike poklade u folkloristici Hrvata*, Croatica et Slavica Iadertina, 8 (1), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2012., str. 171.

²⁹Kazivač, Božo Žeravica rođen je 27. svibnja 1942. u Garjaku, član je Kulturno umjetničke udruge Milan Begović te sakuplja stare pjesme i priče.

starije dijelove nošnje. Među mačkarama sve bi bili muški koji bi se namačkarali u nošnju mlađe žene, cure, udate žene, barjaktara, momka. Napravila bi se svatovska povorka.

2.10. Cvjetnica

Cvjetnicu ili Cvitnicu narod obilježava sedam dana prije Uskrsa, a samim time ona označava početak Velikog tjedna. Na Cvjetnicu, odnosno *Nedjelju Muke Gospodnje*³⁰, kršćani slave Isusov ulazak u Jeruzalem. „Narod je dočekaao Isusa, mašući palminim i maslinovim grančicama i rasprostirući svoje haljine, putem kojim je Isus išao jašući na magarcu.“³¹ Zbog toga se na Cvjetnicu u jutro umiva u vodi s proljetnim cvijećem. Taj postupak simbolizira čišćenje od svih grijeha kako bi vjernici potpuno čisti ušli u Veliki tjedan i pripremali se za Isusovo Uskrsnuće. Na misu se na blagoslov nose palmine ili maslinove grančice u znak sjećanja na Isusov ulazak u Jeruzalem. Iste se blagoslivljaju za vrijeme svete mise, a nakon blagoslova imaju posebno mjesto unutar svake kuće jer čuvaju obitelji od grijeha, napasti i zla. Grančice od prethodne Cvjetnice tradicionalno se zakopaju ili zapale u vrtu pokraj kuće što označava „dolazak“ novih grančica u kuću. Osim blagoslova grančica, svečanu svetu misu obilježava svečana procesija sa istima te pjevanje Muke Gospodnje.

2.11. Sveto trodnevlje

Veliko (Sveto) trodnevlje obuhvaća: Veliki četvrtak, Veliki petak i Veliku subotu. „U vrijeme Velikoga tjedna počinju intenzivne pripreve za Uskrs, obavljaju se korizmene ispovijedi, a jedan dan dolaze župnici iz susjednih župa i pomažu u ispovijedanju. Nekoć je župnik prije ispovijedi ispitivao vjeronauk. Za vrijeme Velikoga trodnevlja, od Velikoga četvrtka do Velike subote, u crkvi su velike molitve i lamentacije.“³²

³⁰Dragić, Marko. *Veliki tjedan u crkveno-pučkoj baštini šibenskoga zaleđa*, Titius, 8, Filozofski fakultet Split, Split, 2015., str. 156.

³¹Dragić, Marko. *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti*. Fakultetski udžbenik. Split Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, 2008, str. 157.

³² Dragić, Marko. *Tradicijske katoličke molitve u Ogorju i okolici*, (Putovima života i vjere između Svilaje i Moseća), Kulturni sabor Zagore et. alt. Split, 2017., str. 659.

2.11.1. Veliki četvrtak

Veliki četvrtak zadnji je dan korizme i dan kada prestaje svako odricanje s kojim je korizma započela. Osim toga, prisjećamo se Isusove posljednje večere na kojoj je ustanovio svetu misu (euharistiju) i sakrament svećeničkog reda. Taj se dan u narodu tradicionalno priprema zelje i naziva se *Zeljavi četvrtak*.

Sveto pismo objašnjava kako je narod na Veliki četvrtak trebao zaklati janje ili kozle i blagovati ga sa gorkim zeljem i beskvasnim kruhom. Prije samog obreda župljani Vrlike cvijećem i zelenilom ukrašavaju Kristov grob kako bi bio spreman za dolazak čuvara. Čuvari su obično muškarci stariji od osamnaest godina koji za tu priliku nose tradicionalnu vrličku nošnju. Na večernjem obredu svećenik tradicionalno izabire dvanaest ljudi koji simboliziraju apostole te im pred oltarom pere noge kao što je Isus prao noge apostolima na posljednjoj večeri. U trenutku pjevanja Muke kada Isus umire na križu svi križevi u crkvi prekriva se ljubičastim platnom koje simbolizira Gospodinovu patnju i muku.

Obred Velikog četvrtka ne završava blagoslovom naroda kao i svaka druga misa već se obred nastavlja na obred Velikog petka.

2.11.2. Veliki Petak

Na Veliki petak spomendan je Kristove smrti na križu pa se tada ne slavi sveta misa. Pojedine župe Vrličkog kraja često izbjegavaju bilo koji oblik slavlja što podrazumijeva pjevanje i korištenje instrumenata u crkvi. Kristova se smrt najbolje obilježava tišinom. Na oltarima nema svijeća i cvijeća, a svećenik otkriva križ nakon propovijedi s rečenicom: „Evo drvo križa na kojem je visio spas svijeta.“

U znak sjećanja na Kristovu smrt vjernici pristupaju križu kako bi ga poljubili. To je dan žalosti, posta i posljednjeg Križnog puta. U Vrlici križni put kroz grad predvodi svećenik iza kojeg ministranti, grobari i vjernici idu u molitvi. U mnogim mjestima širom Hrvatske ide se za Križem. Iz crkve se nose „tri križa; jedan veliki i dva mala. Kako se na Veliki četvrtak križevi prekrivaju ljubičastim velom, križevi se nose tako prekriveni. Narod ide u povorci kao da je sprovod. Kanta se Muka Isusova i pjevaju Psalmi. Čast je nositi križ na Veliki petak.“³³

³³Dragić, Marko. *Veliki tjedan u crkveno-pučkoj baštini šibenskoga zaleđa*, Titius, 8, Filozofski fakultet Split, Split, 2015., str. 168.

2.11.3. Velika subota

Velika ili Bijela subota je „dan mirovanja koje uskrsnim ili vazmenim bdijenjem prelazi u iznenađenje Kristova uskrsnuća.“³⁴ Naziva se Bijelom jer je najčešći običaj u narodu umivanje nedavno blagoslovljenom vodom da bi očistili i tijelo i duh. Mame i bake obično ustraju na tome da prestane svako igranje, svađanje i graja te da se tišinom oda počast Kristovoj smrti. Najrašireniji je običaj ukrašavanje, ocrtavanje i bojanje jaja, odnosno pisanica. Kapula i špinat prilikom kuhanja u slanoj vodi puštaju svoju žutu, crvenu i zelenu boju pa se zbog toga jaja kuhaju zajedno s njima kako bi poprimila te boje.

Za Bijelu je subotu karakteristično paljenje i blagoslivljanje vatre koja simbolizira Isusovu pobjedu nad smrću. Taj se oganj pali neposredno prije obreda Velike subote, a na njemu se zapali i uskrsna svijeća koja se unosi u mračnu crkvu.³⁵ Prilikom svećenikova ulaska, zajedno sa svijećom, on tri puta uzvikuje: „Svjetlo Kristovo!“, na što puk odgovara: „Bogu hvala!“.

Pepeo te vatre kasnije se posipao po vrtovima i njivama kako bi zemlja bila plodnija ili bi se preko njega pustila stoka kako bi i te godine bila zdrava. Dio pepela ostavlja se za sljedeću godinu za Čistu srijedu za obred Pepeljanja. Obred koji je započeo na Veliki četvrtak tek sada ima svoj kraj, a sva slavlja na Uskrs mogu se nazvati svetom misom.

2.12. Uskrs

U Vrlici, skupa s okolicom, postoje blagdani koji se posebno štiju, kao što su: Uskrs, kada se pojavljuju čuvari Kristova groba; Gospa od Ružarija kao zaštitnica grada Vrlike te sveti Jure kao zaštitnik okolnog sela Maovica. (o ovim dvama običajima kasnije će biti riječi, od strane druge kazivačice).

U Katunima, Vodicama, Baškoj Vodi, Vrlici, Metkoviću i drugim mjestima štije se običaj čuvanja Kristova groba koji potječe još iz srednjeg vijeka. Čuvari, grobari ili žudije u strogom i ozbiljnom ozračju, u tradicionalnim narodnim nošnjama, s tradicionalnim oružjem, kuburama, kojim su stoljećima branili svoj dom, svetu katoličku vjeru i njena načela, čuvaju

³⁴Dragić, Marko. *Veliko trodnevlje u ramskoj pasionskoj baštini*, Hum, 6. Časopis Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Mostaru. Mostar, 2010., str. 96.

³⁵Asturić, Marina, *Veliki tjedan u bročanskoj-stonskoj kulturnoj baštini*, Ethnologica Dalmatica, 26 (1). Split, 2019., str. 88.

Kristov grob od Velikog četvrtka. Samo slavlje Uskrsa započinje kada na Veliku subotu čuvari Kristova groba pred grobom padaju kao znak da je Isus uskrsnuo:

„U ponoć manje pet minuta dolazi dupla straža, dakle četiri stražara. Svi ostali stražari se poredaju po sredini crkve, zdesna i slijeva, okrenuti jedni prema drugima. Tada dolazi svećenik, i kada on zapjeva Slava Vični, četiri stražara koja su na straži padaju i ostaju ležati nekoliko minuta, pri tome su praćeni znatiželjnim pogledima velikoga broja nazočnih vjernika. Zatim u crkvu dolazi razvodnik straže s dva stražara i budi one stražare koji su popadali: Stražari Gospodinova groba, zašto spavate? Ustanite! A oni odgovaraju: Ne spavamo, prestrašili smo se! Uskrsao je!“³⁶

U Vrlici svoju službu završavaju iza uskršnje mise kada pred crkvom plešu *Vrličko kolo* u znak pobjede Krista uskrsloga nad zlom i grijehom.³⁷

Za čuvare Kristova groba, „grobare“, Božo (a sam je Božo bio „grobar“) kaže:

Za Uskrs u vrličkom kraju čuva se jedinstven običaj čuvanja Kristova groba. U Velikom tjednu, na Veliki Četvrtak, Veliku petak, Veliku Subotu i na Uskrs muški se organiziraju i prijavljuju u grobare i popodne u Velikom tjednu čuvaju Isusov grob u Crkvi. Grobari između sebe biraju harambašu koji ih vodi i daje im zapovidi i minja ih kod čuvanja Isusova groba. Dva grobara koji čuvaju grob stoje na svojim mistima po dvi-tri minute. Jedan od njih stoji na vrhu groba, a drugi u donjem dilu groba. Minja ih harambaša tako da dovede drugu dvojicu grobara. I tako dok ne zasvira Glorija. Inače, na Veliki Četvrtak harambaša pere noge dvanaestorici grobara ka šta je i Isus pra noge učenicima. Na Veliki Petak i prije na Cvitnicu se piva muka, a u Četvrtak Gospin plač. I onda na Uskrs se obuču i cure i mladi u narodne nošnje pa se igra kolo iza crkve i puca se iz kubure.

³⁶Dragić, Marko. *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti*. Fakultetski udžbenik. Split Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, 2007, str. 172.

³⁷Dragić, Marko. *Čuvari Kristova groba u crkveno-pučkoj baštini Hrvata*, *Ethnologica Dalmatica*, Etnografski muzej Split, 17 (1). Split, 2009., str. 25.

2.13. Sveti Juraj

„U hrvatskoj tradicijskoj baštini blagdan Svetoga Jure naziva se Jurjevo, Jurjovo, Jurjevdan, Đurđevo, Đurđevdan.“³⁸ Uz njega se vežu mnogi običaji, molitve, zavjeti i hodočašća. Svoje je mučeništvo sveti Jure podnio jer se u trećem stoljeću usprotivio odluci cara Dioklecijana da uništi kršćane. Nakon što su ga uhitili prikovali su ga za kotač s čavlima koji mu je kidao dio po dio tijela, ali tada nije umro već su mu rane zacijelile i tim činom se mnoštvo pogana odlučilo obratiti na kršćanstvo.³⁹ Poslije toga je sveti Jure pretrpio još mučenja dok na kraju car Dioklecijan nije zapovjedio da mu odrubljenu glavu bace u bunar odakle su je odnijeli anđeli.

On se smatra zaštitnikom teških bolesti, pastira, ratara, vojnika, ali i konja i druge stoke. U raznim dijelovima Hrvatske se za ova blagdan vežu paljenje krijesova, ljubavna proricanja, ukrašavanje cvijećem, trubljenje i drugi običaji.

U Vrlici se štiju neki posebni blagdani, na specifičan način. Kazivačica Ana Režić će reći nešto o njima, odnosno, ispričat će kako su se štovali u vrijeme njezine mladosti.

Običaj slavlja svetog Jure na Maovicama donosi nam kazivačica:

Na svetoga Juru najprvo uraniš, trubiš iz trube napravljene od jasena, i onda izađeš na ledinu da se provaljaš malo da te ne bolu leđa. I onda uzmeš užu i pribaciš priko drveta i vijaš se. Ujutro zoveš nekoga susjeda, pa ti se on ozovne „šta je“ – ništa mu nemoš. Ako se ozovne drugačije kažeš mu „pridam ti sanak na Jurov danak. Ovi s tebe ne saša doklen drugi ne doša.“ Onda se nosu zelenkade u crkvu za oko kipa svetog Jurja. I onda ideš u crkvu na zornicu, slušaš misu i kad dođeš kući spremaš ručak. Onda ideš na misu u 10 ipo sa procesijom di idu grobari i nose kip svetog Jure i barjake. Iza mise se igra kolo. Iza toga ide svak svojoj kući na ručak.

³⁸Dragić, Marko, *Sveti Juraj u tradicijskoj baštini Hrvata*. Croatica et Slavica Iadertina, 9 (1), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2013., str. 270.

³⁹Isto, str. 271.

2.14. Gospe od Ružarja

„Župna crkva Gospe od Rožarija nastala je na ostatcima utvrde Prozor koju je početkom 15. stoljeća sagradio Hrvoje Vukčić Hrvatinić.“⁴⁰ Gospe od Ružarja ili Rožarica u narodu se obilježava prve nedjelje u desetom mjesecu iako se kalendarski bilježi sedmog listopada. O ovom će nam običaju slavlja ispričati kazivač Nikola Boduljak⁴¹:

Veče prije dica idu kupit šumu i ujutro rano peču se uštopci. Onda se ide u Vrliku na misu. Tu ima sajam, tu se prodaju peke, žlice, opanci, bio je i sajam stoke na Rožaricu. Tu se piva i igra. Isto je bila misa, iza mise se igralo kolo. U Vrlici se Rožarica slavila uvijek prvu nedilju u desetom mjesecu, al uvijek pada na sedmi desetog.

3. Usmene lirske pjesme

Usmene lirske pjesme mogu se klasificirati na svjetovne i na vjerske usmene lirske pjesme.

3.1. Svjetovne usmene lirske pjesme

Pjesme su „najmnogobrojnija usmenoknjiževna vrsta“⁴² koje možemo podijeliti na svjetovnu i vjersku liriku. Svjetovnu dijelimo na mitske, obredne, posleničke, povijesne, ljubavne, romance, balade, šaljive pjesme, bećarce, gange, ojkalice.

U Vrličkom se kraju pjesme često izvode uz pratnju dipli - tradicionalnog instrumenta napravljenog od janjeće ili jareće kože, na koju se uvezuju frule, svinjeći rog te drvena pločica.

*Berem dunje, a ne lomim grane
moj dragane tebi nema mane.*

Oj Vrliko dok ti ime traje

⁴⁰Dragić, Marko. *Čuvari Kristova groba u crkveno-pučkoj baštini Hrvata*, Ethnologica Dalmatica, Etnografski muzej Split, 17 (1). Split, 2009., str. 23.

⁴¹Nikola Boduljak, rođen 11. studenoga 1956. godine u Vinaliću, malom selu pokraj Vrlike.

⁴²Dragić, Marko. *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti*. Fakultetski udžbenik. Split Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, 2008, str. 15.

Čuvat ćemo tvoje običaje.

*Oj kolega u curice tvoje
na obrazu piše ime moje.*

*Curuj curo dok si kod matere
neš kod mene trave mi zelene.
Kuće moja pojato sred dola
šta me nisi u bečara dala.*

*Oj kaži mala kaži janje moje
di su ključići od sobice tvoje.*

*Reci mala il oćeš il nećeš
da baraba ne dolazi džaba.*

3.1.1. Ojkavica

“Na 5. zasjedanju UNESCO-ovog Međuvladinog odbora za zaštitu nematerijalne kulturne baštine 16. studenog 2010. u Nairobiju u Keniji, ojkavica je uvrštena na popis ugrožene nematerijalne svjetske baštine. Time je ojkavica priznata kao iznimno važna, izvorna i ugrožena nematerijalna kulturna baština. UNESCO u obrazloženju navodi da je migracija stanovništva iz Dalmatinske zagore u gradske sredine dovela. (...) Ojkavica se pjeva iz grla, tako da traje koliko i sam dah njenog pjevača i pratitelja.”⁴³

*Kratka suknja i čarape dvoje
to je roba pokojnice moje.*

*Cure, žene oće li koja mene
imam robu od pokojne žene.*

Oči tvoje govore mi mala

⁴³ Dragić, Marko. *Suvremena etnografija usmenih lirskih pjesama u Ogorju i okolici, Župa Ogorje (Putovima života i vjere između Svilaje i Moseća)*, Kulturni sabor Zagore et. alt. Split, 2017., str. 510.

da se nebi puno otimala.

*Moja mala po brdu se kalaši
neće cestom auta se plaši.*

*Svekrvice ja ti zla ne želim
živa legla, mrtva se protegla.*

*Svekrvice lipo se uredi
kad ja dođem visit ćeš o gredi.*

*Ovo moga malenog zemana
najlipši sam bio za čobana.*

*Koliko sam popio konjaka
moga sam kupit teretnjaka.*

*Ženit ću se sa Balečkog mosta
dat će baba uštipaka dosta.*

*Ja i moja čuvali goveda
ljubili se, a Šarova gleda.*

3.2. Vjerska usmena lirika

Vjersku liriku dijelimo na adventne i božićne pjesme, korizmene i uskrsne, molitvene pjesme, prenja, versificirane legende i romarske pjesme.

3.2.1. Molitve

„Molitve sadrže iznimno jezično blago“⁴⁴, a mnoge su se sačuvale samo u usmenom obliku, te su upućivane svecima, za blagdane, protiv nevremena, za zdravlje, vječni život.

⁴⁴Dragić, Marko. *Starinske molitve u šibenskom zaleđu*, Godišnjak Titius, 5-6, Filozofski fakultet Split, 2014., str. 285.

Takve je molitve Ana Režić naučila od svoje majke:

*Nedilja je brate danas
rodio se Isus za nas
Nedilju poštovati
i nikoga ne sovati
Poštuj brata, roditelje
i tebe će dite tvoje
Podaj bratu što i sebi
Bog će dati i tebi. Amen*

Sveti Josip „je zakonski muž Marijin iako ne i Isusov naravni otac. Matej navodi da je Josip bio *tekton*, što se najčešće prevodi kao tesar (građevinski radnik, zanatlija, stolar). Prema apokrifnoj predaji osamdesetogodišnji udovac Josip zaručio se s dvanaestogodišnjom Marijom. Evanđelja ne navode niti jednu njegovu riječ, a ono što znamo o njemu sadržano je uglavnom u dva prva poglavlja Matejeva i Lukina evanđelja. U tim prigodama Josipu se uglavnom u snu javlja anđeo da mu dadne potrebne naputke: da se ne boji uzeti Mariju za ženu, jer »što je u njoj začeto, doista je od Duha Svetoga«. Vodio je svoju zaručnicu Mariju na popis stanovništva iz Nazareta u Betlehem kojom se prilikom rodio Isus. Matej prikazuje Josipa kao 'pravednog muža koji je uzor otvorenosti Bogu i vjere u Boga'«. ⁴⁵

Ana Režić kad je bila mlada naučila je molitvu sv. Josipu:

*O Josipe oče sveti
čuvaj kuću i posveti
Sva obitelj ne k se složi
ljubav sveta nek se množi
Mir, veselje k nama svrati
drag Gospodin nek nas prati
U kripošću žiće prodij
putem raja neka vodi
Čuvaj Bože molbu vruću*

⁴⁵ Dragić, Marko. Štovanje sv. Josipa u hrvatskoj crkveno-pučkoj baštini. Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja, 18 (1), Kršćanski akademski krug (KRAK). Zagreb, 2020., 146.-147.

*čuvaj nas i svu kuću
Evo ključe sad pridajem
Gospodara pripoznajem
Isusovo srce sveto
ti nas čuvaj ti nas brani
od zla kuću svu odstrani
Da živimo svi na svijetu
kano ti u Nazaretu. Amen.*

Ovu je molitvu, kao i sljedeće četiri Ana čula od svoje majke:

Sve godine svete biše

*Sve godine svete biše,
na svem svitu pribivaše
sveta mati Isusova
svete vire prava slavna.
Kad se vrime približiše
Isus majku sebi pozvaše
Oti Isus s neba sađe
svoju dragu Majku nađe,
s anđeoskim devet kori
da je u Raj vodi gori.
S patrijarsim i prorocim
i sa skupa svetim ocim.
Kad Gospi svi dođoše
zrake kuću napuniše.
Sva se sveta kuća sjaše
a nebeski mirisaše.
Kad anđeli zapivaše
dugo vrime tako staše.
Glas anđeli uživaše
nit se more promisliti,
nit pameti našoj znati*

*i tute je i veselje
još koliko uživanje.
Stade Gospa izdisati
dušu Sinu pridavati:
›Na ti Sine dušu moju
i privičnu slavu Tvoju.
Tebi slava, tebi dika,
tebi vala prevelika.
O Isuse mili Sine
kad te svitlost ta prosine.
Ti ispuni volju moju,
a izvrši želju svoju.‹
Isus Majci pogovara:
›Odi k meni mila mati
sa mnom oćeš uživati.
Odi k meni ti Divice
Svetog Duva zaručnice.
Odi k meni ti Divice
moja čista golubice.
Odi k meni ti Divice
anđeoska cesarice.
Odi primi rajsku diku
i uživaj uvik viku.
Ti si mnogo uzvišena,
ti si tempo Svetog trojstva
poznaješ sva otajstva,
i od Crkve i od vire
Tvojoj slavi nema mire.‹
Kadi Gospa to slušaše
u srcu se radovše.
Na kolina pak pokleče,
primi dušu moju reče.
Aspoštoli to čudaše
i svi tute dotekoše*

*jer se skupa svi nađoše.
Žena mnogo dolaziše
pa je suzam oblivaše,
merlisom je pomazaše,
duge kose iskitiše.
Anđeli je ponesoše
slavnom grebu donesoše
i tute je ukopaše.
Ali svito pade s neba
kod slavnoga tute greba;
oko greba zrake dade,
a Gospodin s neba sađe,
a bog tilom ujedini.
Anđeli ga ponesoše,
na nebesa uznesoše,
nad anđelim da kraljuje,
Duh nebeski da je štuje.
Oj Gospojo uzvišena
sjajnim suncem obučena
svijim svetim proslavljena. Amen.*

Život kratak, a smrt stalna

Život kratak, a smrt stalna.

Samo imam jednu dušu,

što je da vični Bog.

Propane li ona ludo

većeg nema od zla tog.

Bog me vidi, Bog me sudi

il u Paka il u Raj

il u Raju vična slava

il u Paklu strašan vaj.

*Sve me dođe jedan konac,
a vičnosti nikad kraj.
Spasitelju moj raspeti
duši mojoj sada daj
pokajanje, oproštenje,
zauvike vični Raj. Amen.*

Vedro nebo zaplakalo

*Vedro nebo zaplakalo,
crnu zelju ugledalo.
Što na zemlji ljudi čine
sovajući Božje ime.
Kad se čedo porodi,
na noge se osovi.
Još se ne zna obrisati,
a zna Boga proklinjati.
Otac, mati kad to čuje
svoje čedo ne posuje
već se u tom naslađuje.*

*Vedro nebo govori
Bože mili i dragi
kako možeš gledati,
ja ću ljude kaštigati,
ja im neću kiše dati,
ni rosice izjutra.*

*Šta je živo nek se pati
il nek se Bogu vrati.
To slušala Marija,
sveta Majka Božja.
Svete ruke sklopila,
sina svoga umolila.
Nemoj sine mili moj,
ti poštedi narod svoj.*

*Nisu ljudi svi jednaki,
ima ljudi pravedni.
Kad to Sinak Majku čuo
on ljudima oprostio.
O Isuse, moj Isuse
ti se uvik zoveš. Amen.
Leti voda tunjica*

*Leti voda tunjica
na glavi joj krunica,
bile ruke umiva,
grišne ruke oprasća.
Moje grišnje dušice
udrite se s ramena,
za Isusa ranjena.
Za Marijina Sina
koji za nas muku prima.
Od Marije gorku tužbu
te plač, te s njom u družbu,
šta ono gori škriplje
Gospa Sinka zivlje.
Na moru su tri galije,
pomogle nas tri Marije,
na moru je visok brod,
pomoga nas Isus Bog.*

U posljednjoj pjesmi čest je motiv o tri svete Marije: Marija Magdalena, Marija, Kleofina i Marija Saloma.⁴⁶

⁴⁶ O tome više: Marko Dragić, Tri svete Marije u hrvatskim hrvatskoj pasionskoj pučkoj književnosti. Crkva u svijetu 56 (1). Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu . Split, 2021., 54.-84.

3.2.2. Prenje

„Prenja su moralno-didaktička nadmetanja, a poznavale su ih najstarije civilizacije.“⁴⁷
Njihove su teme najčešće razočaranje životom, sudbinom, priželjkivanje smrti, a mogu se naći i razgovori čovjeka sa vlastitom dušom.

Ne čini se odveć veći

*Ne čini se odveć veći
crnoj ćemo zemlji leći.*

*A ti ne znaš jadni brate
što te tamo naprid čeka.*

*Crno peče straovito,
crne magle od svaokle,
bila dana odniokle.*

*Leže grešnik na postelju,
odbije mu brat i sestra,
odbije mu rod i pleme.
Niko š njime ne ostade,
neg njegova jedna dila.*

*I ta dila ta dobila,
dođe duša toga tila.*

*Pa ga stade i psovati
i nemilo nazivati:*

*›Ajme tilo jedno bilo,
nisi tilo posta postit,
nisi tilo Boga molit,
nozdravlje mirišati,
mrtvim kosti protresati.*

*Eto ležiš kao ploča,
puna ti je crvu kuća.*

*Aj izađi amo gori
pa ti s menom progovori.‹*

⁴⁷Dragić, Marko. *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti*. Fakultetski udžbenik. Split Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, 2008, str. 179.

*A očima na nebesa,
na nebesim Diva Marija
što otvara rajska vrata.
Gleda duša gori Nebu,
vidi Gospu svu u srebru.
Pušcide me Gospa gori,
al joj gospa odgovori:
›Nisu za te ovi dvori.‹
Otrže se tanka dlaka
upa duša u dnu pakla.
Izgoriše petne žile
ajme njojzi majke mile.
Izgoriše i kolina,
brani muku Gospodina.
Njojzi piše sveta Klara
nećeš dušo vidit Raja,
Njojzi piše sveti Luka
nećeš dušo iz tih muka,
njojzi piše sveti Vrane
nećeš dušo na ove strane,
njojzi piše sveti Pava
da je gora nega Đava,
od sile je grij dobila
zato je Paka zadobila.*

4. Običaj prošnje djevojke (davanje prstena – jabuke)

Današnji se običaj prošnje djevojke uvelike razlikuje od onoga u prošlosti. Priču o prošnji djevojaka Božo je čuo od svoje majke, i glasi ovako:

Momak i cura bi dogovorili datum kada bi se vršila prosidba, ovo davanje prstena i jabuke. Prsten i jabuka su značili zaruke. Na dan zaruka momak i njegovi mater i ćaća idu kod cure. Običaj je bio da se to događa subotom naveče kod cure i njezinih. Kada dođu u kuću kod cure i njezinih roditelja, sidili bi i pričali o svemu i pomalo pili. Momak

i cura izađu i odu u drugu sobu il isprid kuće, šta bi se reklo da čuvaju vučiju. Kad momak i cura uđu u kuću ponovo, ukućani i gosti ih pitaju: „Je li vedro il oblačno?“, momak bi odgovorio: „sve je vedro!“ šta znači da su se dogovorili za ženidbu. Čaća od cure stavi onda veliki pijat isprid ćaće od momka koji na pijat stavi jabuku, a odma iza toga i prsten za curu i nešto dinara u znak zaruka. Tad su slobodnije pričali o svemu šta triba bit, za ovu ženidbu. Kad se momak i cura ožene, oni žive kod momka i njegovih roditelja i posli dva – tri dana oni idu na pomirbu s roditeljima od mlade. Za 15 dana roditelji od mlade dolaze u kuću mladenaca u obilazak i nose puno rane: zaklanog ovna sa jabukom u ustima, veliki krov, velike padišpanje od jaja koje su ispečene ispod peke, dosta vina, pogače i još toga dosta.⁴⁸

5. Vrlička narodna nošnja

5.1. Muška narodna nošnja

Muška narodna nošnja: „*Nakon šta muški obuče bilu košulju, sa zlatnim križićima izvezenim oko rukava i oko vrata, obuče modre gaće od sukna koje padaju nisko ispod droba i imaju duge uske nogavice. Naprid na gaćama uvezene su promaje koje rade preklop gaća. sa strane gaća su urezani džepovi ka i na normalnim gaćam. Gaće su ukrašene prugama od crvene čoje, onoga skerleta, kičem – dugim kitama od crvene, zelene i modre svile. Nad gležnjem nogavice su rasporene, i tu su prišivene kuke za kopćanje. Priko košulje se obuče prsluk – krožet. Priko krožeta se obuče poseban prsluk – čerma s tokama. Zimski krožeti su napravljeni od modrog sukna, a rubovi su napravljeni od crvene čoje, i to usko. Oni svečaniji krožet ima je i tri kruga čoje – kolo. A ovi litnji krožet se više i ne nosi iza rata, onoga prvog. Al bijo je napravljen od debelog pamuka a ličio je košulji jer je bio bil sa nekim ukrasima. Al najsvečanija je ona ječerma i najskuplja jer je napravljena od crvene čoje i srebrenih toka. To se samo nosi na Veliki petak kad grobari čuvaju Isusov grob u crkvi. Krožet i košulja se uvuču u gaće i oko gaća se stavi pas napravljen od struke, one vune koja se mota i zatiče, al tako da kite vise uvik sa desne strane. Priko toga se stavi pripašnjača il pašnjača, kako ko reče. Napravljena je od kože i u nju se meće kubura. A ona je sama pokićena pulijonima i imali su je samo najbogatiji u moje vrime. I na kraju se priko svega ovoga nabaci trlagan. On se radi*

⁴⁸ Usp.

od one tamne vune i nije toliko dug ka i košulja i krožet. Na krajevima je crvena čoja i ima džepove. Na noge se obuva, kako se reče, obuća. Prije opanaka obuču se obojci, terluci, obuća, bičve. Bičve nemaju ni petu ni prste nego samo onaj gornji dio i ispletene su bilom čipkom. Navlače se priko gaća, a priko njih se obuvaju potkoljenjače koje su ukrašene ko i ona pašnjača sa metalnom kopčom za stezanje. Prave bičve su napravljene od bile vune i imaju petu i gori su ukrašene modrim suknom, lančićem i ovijancem. Na ovu obuću dolaze il terluci il obojci. Terluci su ti sa petom, a obojci nemaju petu. Na glavu se stavi crvena kapa od čoje i na nju se nazad stavi ogledalo i pero od pauna. I onda se stave i trake od sukna da vise sa kape do trlagana.“

5.2. Ženska narodna nošnja

Ženska narodna nošnja: „Ženske su ispod duge bile košulje, koja je ukrašena križićima ka i u muških, al su sad bili crvene boje i više ih je bilo i na cilim rukavima i na prsima, ispod nje je bila bila potkošulja koja se zove komeš. Liti bi se samo priko košulje nosila tkanica koja pridržava pregaču. Priko košulje bi se stavio sadak koji je izgleda ka prsluk, al bi se naprid vidile samo naramenice jer se tako otkrivala narodna nošnja ispod sadaka s prednje strane. Napravljen je il od modrog il od bilog sukna. Ako je bilo modro sukno to znači da je žena udata, ako je bilo sukno onda je još cura. Ukrašen je crvenom čojom a nalipši se ukras zove zvrk. To je krug koji ima isičene krajeve i unutra je ukrašen bilim i narančastim il crvenim trakama čipke. Ima i aljina koja se nosila zimi i bila je dugi rukava i napravljena je od bilog il modrog sukna i naprid je otvorena. Ako je bila curska onda se zvala bilača. Bio je ukrašen samo gornji dio koji se zove oplećak. Cure koje još nisu bile za udaju nosile su crvenkapu, a kosu su splićale iza ušiju u dvi pletenice koje se prikriže i onda im vrhove dižu priko ušiju i vežu u vinac. Kapa se stavi ravno priko čela tako da izvezeni dio bude na desnoj strani. Kad joj dođe vrime za udaju, šta bi se reklo skoči na policu, šta bude kad joj se starija sestra uda cura dobije bilu maramu koja se zove okruga. Nju prisloži u trokut i ona visi iza, sa kape. Kapa je naprid imala pero od pauna i bila je ukrašena dinarima. Al starije žene, koje su već bile udate nisu imale kape nego su one nosile kovrljake i pletenice spliću poviše ušiju. E a mlade bi cure nosile i đerdan napravljen od dinara koji se slažu u redove i njega bi obukla udavača, šta bi mi rekli dofarica, da prikrije cilo tilo i nošnju, jer on se stavi skroz priko cile nošnje. A

cure su umisto bičava nosile klašnje koje isto nisu imale petu i bile su modre il zelene. Na nogama su ka i muški imali opanke napravljene od kože od blaga.

7. Zaključak

Usmena književnost svakog naroda ili zajednice jedinstvena je i vrlo značajna, a stvarala se stoljećima. Upravo zbog toga nedopustivo je dozvoliti da se zaboravi ijedan njen dio. Slušajući starije ljude, kako bi prikupila podatke za ovaj rad, shvatila sam da Hrvatska ima dugu, prekrasnu tradiciju kakvu možda nitko nema. U svakom je slučaju jedinstvena, i drugačija od kulture ostalih zemalja, dobro sačuvana do danas, što je čini još posebnijom.

Povijest Vrličkog kraja duga je i raznovrsna, a utjecala je na običaje njenih stanovnika i župa. Iako je godinama ovo područje bilo pod utjecajem različitih europskih naroda, hrvatski su se običaji snažno branili i sačuvali (prije svega) katoličku vjeru i stavove svojih predaka. Ovaj rad prikazuje najvažnije dane u jednoj godini koje Vrličani obilježavaju unutar vlastitih obitelji i župnih zajednica. Poseban naglasak stavlja se na katoličke blagdane kao što su Božić i Uskrs koji ističu kako je katolička vjera bila i jest nositeljica običaja i tradicije.

Jedini veći svjetovni običaj su maškare, dok se od folklornih ističu običaj prošnje djevojke i narodna nošnja. Iako su podijeljeni na katoličke i svjetovne, običaji su uvijek okupljali obitelj oko zajedničkog pojma, bio on Krist ili krnjo. Kako bi naglasili „nebitnije među najbitnijima“, glavni su blagdani praćeni razdobljima pripreme i svecima koji su iste obilježili. Također je važno naglasiti da osim navedenih postoji mnoštvo običaja koji karakteriziraju vrličku tradiciju, a koji nisu spomenuti.

Cilj ovog rada bio je okupiti najvažnije običaje i tradiciju na jedno mjesto u svrhu daljnjeg prenošenja na mlađe generacije. Možda nema svatko priliku slušati o povijesti svoga kraja pa makar da pročita o istima. Nadam se da će ovaj rad potaknuti mlade ljude na traganje za vlastitom prošlošću, jer narod koji ne čuva i ne stvara svoju tradiciju lako može ostati bez nje.

Rječnik

A

aljina – dio vrličke narodne nošnje; nosi se ispod košulje

Č

čoban – pastir

K

kalašiti se – hvaliti se

kano – kao

kubura – vatreno oružje koje se koristilo u prošlosti

M

merlis – miris

N

najprvo – najprije

nozdravlje – nosnice

O

odbže – pobježe

odniokle – ni od kuda

oli – ili

P

padišpanja – kolač od brašna, jaja i šećera

pijat – tanjur

prodijati – potaknuti

S

sovati – psovati

svaokle – od svuda

T

tute – tu

V

vaik – uvijek

vidro – velika plastična posuda za vino

vijati se – ljuljati se

vučija – posuda za vodu

Z

zeman – davno vrijeme

zivlje – zove

Izvori

Vlastiti terenski zapisi

Popis kazivača

1. Božo Žeravica (rođ. 1942.)
2. Ana Režić, djev. Zečević (rođ. 1937.)
3. Nikola Boduljak (rođ. 1956.)

Literatura

1. Asturić, Marina, *Veliki tjedan u bročanskoj-stonskoj kulturnoj baštini*, *Ethnologica Dalmatica*, 26 (1). Split, 2019., 67-96.
2. Babić, Marko Šutnja Velike subote. *Služba Božja: liturgijsko-pastoralna revija* 53 (1). Split, 2013. 80-91.
3. Barać, Ivana, *Veliki tjedan u crkveno- pučkoj baštini širokobriježškoga kraja*, *Croatica et Slavica Iadertina*, Odjel za kroatistiku i slavistiku, Vol.10, No. 10/2, Sveučilište u Zadru, 2014. str. 375.-385.
4. Braica, Silvio, *Božićni običaji*. *Ethnologica Dalmatica*, Split, 2004.
5. Braica, Silvio, *Poklade, korizma: ciklus godišnjih običaja*, *Etnografski muzej*, Split, 2003.
6. Dragić, Helena. *Osobna imena motivirana imenima ranokršćanskih mučenica*. *Croatica et Slavica Iadertina*, 13 (2), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilište u Zadru, Zadar, 2017., 235.-252.
7. Dragić, Marko. *Sveta nevina dječica u hagiografiji i hrvatskoj kulturnoj antropologiji*. *Ethnologica Dalmatica* 28. Split, 2021., 51-73.
8. Dragić, Marko. *Tri svete Marije u hrvatskim hrvatskoj pasionskoj pučkoj književnosti*. *Crkva u svijetu* 56 (1). Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu. Split, 2021., 54.-84.
9. Dragić, Marko. *Sveti Stjepan prvomučenik u hrvatskoj kulturnoj baštini*, *Ethnologica Dalmatica* 27 (1). Split, 2020., str. 37.-84.

10. Dragić, Marko. Štovanje sv. Josipa u hrvatskoj crkveno-pučkoj baštini. Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja, 18 (1), Kršćanski akademski krug (KRAK). Zagreb, 2020., 145-170.
11. Dragić, Marko. Tradicijske katoličke molitve u Ogorju i okolici, (Putovima života i vjere između Svilaje i Moseća), Kulturni sabor Zagore et. alt. Split, 2017., str. 655-689.
12. Dragić, Marko. Suvremena etnografija usmenih lirskih pjesama u Ogorju i okolici, Župa Ogorje (Putovima života i vjere između Svilaje i Moseća), Kulturni sabor Zagore et. alt. Split, 2017., str. 499-522.
13. Dragić, Marko. Silvestrovo u hrvatskoj tradicijskoj kulturi, Crkva u svijetu, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, 50 (2), Split, 2015, str. 303-323.
14. Dragić, Marko. Veliki tjedan u crkveno-pučkoj baštini šibenskoga zaleđa, Titius, 8, Filozofski fakultet Split, Split, 2015., str. 155-183.
15. Dragić, Marko. Starinske molitve u šibenskom zaleđu, Godišnjak Titius, 5-6, Filozofski fakultet Split, 2014., str. 285-300
16. Dragić, Marko. Badnje jutro i dan u hrvatskoj tradicijskoj kulturi, Croatica et Slavica Iadertina, 10 (2), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2014., str. 399-435.
17. Dragić, Marko, Sveti Juraj u tradicijskoj baštini Hrvata. Croatica et Slavica Iadertina, 9 (1), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2013., str. 269-313.
18. Dragić, Marko. Velike poklade u folkloristici Hrvata, Croatica et Slavica Iadertina, 8 (1), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2012., str. 155-188.
19. Dragić, Marko, Sveta Bernardica u hrvatskoj usmenoj lirici, Suvremena pitanja, 14, časopis za prosvjetu i kulturu, Matica hrvatska Mostar & Fakultet prirodoslovno-matematičkih i odgojnih znanosti, Mostar, 2012., str. 85-99.
20. Dragić, Marko. Badnja noć u folkloristici Hrvata, Croatica et Slavica Iadertina 6. Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2010., str. 229-264.
21. Dragić, Marko. Veliko trodnevlje u ramskoj pasionskoj baštini, Hum, 6. Časopis Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Mostaru. Mostar, 2010., str. 81-104.
22. Dragić, Marko. Čuvari Kristova groba u crkveno-pučkoj baštini Hrvata, Ethnologica Dalmatica, Etnografski muzej Split, 17 (1). Split, 2009., str. 5-32.
23. Dragić, Marko, Advent u liturgiji i narodnoj kulturi Hrvata, Crkva u svijetu, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, 43 (3), Split, 2008., str. 414-440.

24. Dragić, Marko. Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti. Fakultetski udžbenik. Split Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, 2008.
25. Dragić, Marko. Sveta tri kralja u hrvatskoj tradiciji, Crkva u svijetu 42 (1). Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2007., str. 96-117.
26. Jurilj, Zorica, Korizma i Uskrs u hercegovačkoj crkveno-pučkoj baštini. *Ethnologica Dalmatica*, vol. 25, br.1, 2018. 5-35.
27. Kekez, Josip. Prva hrvatska rečenica: pogledi na suodnos usmene i pisane hrvatske književnosti. Nakladni zavod Matice hrvatske. Zagreb. 1988.
28. Kelava, Josipa. Božićno razdoblje u tradicijskoj baštini posušškoga kraja. *Croatica et Slavica Iadertina*, 13 (1). Zadar: Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru. 2018. 157-171.
29. Kelava, Josipa. Badnjica u kulturnoj baštini posušškoga kraja. *Ethnologica Dalmatica*, 24 (1). Split: Etnografski muzej, 2017. 5-21.
30. Kelava, Josipa. 2016. Advent u tradicijskoj kulturi posušškoga kraja, *Motrišta*, 92. Mostar: Matica hrvatska Mostar, 2016. 62-72.
31. Vojinović Traživuk, Branka, Jedan etnološki pogled na Božić, *Ethnologica Dalmatica* 26, Split, 2019, 1-23.

Mrežni izvori

1. <https://www.vjerajdjela.com/sveti-ivan-apostol-i-evangelist/> (21/8/2021.).
2. <https://www.biblija.net/biblija.cgi?Bible=Bible&m=Mt+2%2C16-18&id40=1&pos=0&set=1&l=en> (21/8/2021.)

Sažetak

Ovaj završni rad prikazuje usmene lirske pjesme u etnološkom kontekstu u Vrličkom kraju. Autorica svoja razmišljanja usko veže uz bogatu povijest i široku vrličku tradiciju koja obiluje različitim običajima, a temelje pronalazi unutar obitelji i župne zajednice. Promatrajući stanovnike Vrlike i okolice unutar jedne kalendarske godine, autorica iznosi sve najvažnije blagdane i običaje koje su naši pradjedovi i prabake naslijedili od svojih predaka i nastavili prenositi na buduće naraštaje. Cijela priča započinje pripremom za blagdan Kristova rođenja pa kroz Advent dolazimo do Božića, a potom preko liturgijske godine i mnoštva svetaca upoznajemo i Veliki tjedan te Uskrs. Najveći žar i najbolja zanimljivost upravo je svjedočenje troje kazivača koji iz prve ruke prepričavaju svoja životna iskustva. Usmeni je način prenošenja tradicije i običaja bio primaran zato što mnoštvo stanovnika Vrlike nije znalo čitati ni pisati pa nam to danas stvara živopisan dojam svega onoga što su naši preci doživjeli. Iako budi sjećanja i vraća nas u prošlost, usmenoj predaji ne možemo sa sigurnošću vjerovati. Uvijek dijelovi mogu pasti u zaborav, kao što se i dijelovi mogu nadodati, a da uopće ne čine tradiciju niti se uklapaju u običaje. Upoznavajući stanovništvo, istražujući povijest Vrlike i objektivno promatrajući priču troje kazivača, autorica kronološki iznosi sve ono što je važno da buduće generacije zapamte i nastave prenositi na svoju djecu.

Ključne riječi: Vrlika, Božić, Veliki tjedan, Čuvari Kristova groba, običaji

Oral lyrical songs in the ethnological context in the Vrlika region

Abstract

This final thesis presents oral lyrical poems in the ethnological context of the Vrlika region. The author closely connects her thoughts with the rich history and wide Vrlika tradition, which abounds in various customs, and finds its foundations within the family and the parish community. Observing the inhabitants of Vrlika and its surroundings within one calendar year, the author presents all the most important holidays and customs that our great-grandparents inherited from their ancestors and continued to pass on to future generations. The whole story begins with the preparation for the feast of Christ's birth, so through Advent we come to Christmas, and then through the liturgical year and the multitude of saints we get to know Holy Week and Easter. The greatest zeal and the best curiosity is the testimony of three narrators

who retold their life experiences from the first hand. The oral way of transmitting traditions and customs was primary because many people in Vrlika could not read or write, so today it gives us a vivid impression of everything that our ancestors experienced. Although it evokes memories and takes us back to the past, we cannot trust oral tradition with certainty. Parts can always fall into oblivion, just as parts can be added without making a tradition at all or fitting into customs. Getting to know the population, researching the history of Vrlika and objectively observing the story of the three narrators, the author chronologically presents all that is important for future generations to remember and continue to pass on to their children.

Key words: Vrlika, Christmas, Holy Week, Guardians of Christ's tomb, customs

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja ANTEA DUMJAK, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce hrvatskog jezika i književosti i filozofije izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 19. rujna 2023.

Potpis

Antea Dumjak

**Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podertajte odgovarajuće)**

Student/ica: Antea Duvnjak

Naslov rada: Usmene lirске pjesme u etnološkom
kontekstu u Vrljičkom kraju

Znanstveno područje i polje: Hrvatska usmena književnost

Vrsta rada: Završni rad

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
prof. dr. sc. Marko Dragić

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
prof. dr. sc. Boris Štvarc
dr. sc. Nikola Sunara

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22).

Split, 10. rujna 2023.

Potpis studenta/studentice: Antea Duvnjak

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.